

Ekologisen kestävyuden kehittäminen Lapin ammattikorkeakoulussa – Tavoitteena hiilineutraalius?

Katri Hendriksson, YAMK (ins.), projektipäällikkö, kestävän kehityksen koordinaattori, Uudistuva teollisuus, Lapin ammattikorkeakoulu

Saila Puukko, KM, projektipäällikkö, Digitaaliset ratkaisut, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: kestävä kehitys, hiilineutraalius, tutkimus- ja kehittämistoiminta, yhteistyö

Johdanto

Suomi kulkee kohti hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä. Näin toteaa Opetus- ja kulttuuriministeriö OKM kirjeessään vuonna 2019 (OKM/16/210/2019). Ovatko korkeakoulut jo matkalla hiilineutraaleiksi? Entä mitkä ovat askelmerkit tavoitteeseen pääsemiseksi? Kestävyttä tavoittelee myös ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arenen kestävyys- ja vastuullisuus -työryhmä, jonka tehtävänä on tunnistaa ja levittää keinoja, joilla kestävyys ja vastuullisuus huomioidaan nykyistä paremmin kaikissa ammattikorkeakouluissa (Arene, 2020). Tavoitteet nojaavat YK:n kestävän kehityksen periaatteisiin (Kuva 1.), jolla tarkoitetaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävästä kehitystä (Sustainable development goals 2020).

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Kuva 1. YK:n kestävän kehityksen tavoitteet (Sustainable development goals 2020)

Myös Lapin ammattikorkeakoulussa on otettu ensimmäiset konkreettiset askeleet kestävän kehityksen edistämiseksi, sillä vuosien 2019 - 2020 aikana on perustettu Lapin AMKin kestävän kehityksen työsuunnitelma, jota kestävän kehityksen (keke) työryhmä vie eteenpäin. Työsuunnitelma on laadittu vuosille 2020 - 2022. Ensimmäiset toimenpiteet on toteutettu kevään 2020 aikana. (Lapin ammattikorkeakoulu 2020)

Työsuunnitelma koostuu neljästä päätoimenpiteestä, joita ovat a) keke-työn organisointi, b) ravintola- ja kiinteistöasiat, c) yleinen kestävän kehityksen edistäminen Lapin AMKissa sekä d) viestintä ja tapahtumat. Näiden toimenpiteiden alle on linjattu sekä laajempia että suppeampia konkreettisia toimenpiteitä, joita ovat muun muassa vihreään sähkөөn siirtyminen, jätteen lajittelun tehostaminen sekä Lapin AMKin hiilijalanjäljen mittaaminen. Hiilijalanjäljen mittaamiseen saatiin vauhtia OKM:n keväällä 2020 edellyttämästä, kaikkia korkeakouluja koskettavasta, hiilijalanjäljen arviosta.

Toimenpiteiden laadinnasta kohti toteutusta

Yksi keskeisiä kestävän kehityksen työsuunnitelman agendalla olevia asioita on ollut kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen (Sitoumus 2050) laatiminen.

Kestävän kehityksen sisällön määrittelyssä otetaan käyttöön käytännön toimet, jotta organisaatiot, yritykset ja yksityishenkilöt voivat antaa toimenpidesitoumuksen, jossa on mietitty konkreettisia yhteisiä tavoitteita. Sitoumustyössä konkreettisilla teoilla on merkitystä, niiden avulla saadaan mitattavia tuloksia aikaan ja sitoumustyö tuo yhteen niin yritykset, kansalaisyhteiskunnan toimijat kuin myös julkisella sektorilla toimivat. (Sitoumus 2050)

Sitoumuksen laatijalla on velvoite työstää sitoumuksestaan sellainen, joka sisältää realistisia tavoitteita, mittareita sekä toteutuskelpoisen aikataulun. Sitoumuksen tulisi sisältää jotain uutta sekä sen pitäisi olla mitattavissa, jolloin sitoumuksen voidaan katsoa noudattavan kestävän kehityksen periaatteita. Sitoumuksesta on hyötyä monin eri tavoin mukana oleville toimijoille. Toimenpidesitoumuksen ollessa mitattava ja tavoitteellinen, se katsotaan toimivaksi työkaluksi esimerkiksi yrityksen ja yhteisön oman toiminnan kehittämisessä. (Sitoumus 2050)

Hiilijalanjäljen kintereillä

OKM:n edellyttämä hiilijalanjäljen laskenta oli haastava toimenpide, sillä korkeakoulukentälle sopivaa laskentapohjaa ei oltu vielä tässä vaiheessa laadittu. Kuitenkin jo alkusyksystä 2020 Arenen työryhmä laati yhteisen mallin sekä ohjeet laskennan suorittamiseen. Laskenta on suunniteltu toteutettavan vuosittain, jotta toiminnasta saadaan tarkempaa dataa kerättyä. Vuoden 2020 laskennassa käytettiin 2019 tietoja ja se keskittyi lähinnä liikematkustukseen, kiinteistöjen lämmön- ja sähköenergian kulutukseen sekä jätteen määrän laskemiseen. Näiden onkin todettu aiheuttavan suurimmat päästöt myös muiden ammattikorkeakoulujen toiminnassa, josta kertoo esimerkiksi kesällä 2020 julkaistu Haaga-Helian artikkeli otsikolla ”Haaga-Helian hiilijalanjälki on laskettu” (Haaga-Helia 2020). Jatkossa laskennassa todennäköisesti huomioidaan myös hankinnat sekä ruokahuolto.

Laskenta -harjoite koettiin hyödylliseksi, sillä jatkossa tietojen kerääminen tulee olemaan helpompaa, kun seuranta voidaan toteuttaa systemaattisemmin kerran vuodessa. Kevään aikana toteutettu laskentaprosessi tuntui työläältä, koska tietojen koostamista hankaloitti erityisesti se, että tiedot olivat hankalasti saatavilla ja hajautettuna eri toimiyksiköiden sisällä. Laskentaprosessin aikana huomattiin myös puutteita, koska kaikkia tietoja ei ollut mahdollista vielä tässä vaiheessa saada koostettua sekä analysoitua. Laskennan yhteydessä laadittiin esitys siitä, millaisia toimenpiteitä ja tietoja laskentaprosessissa tulisi jatkossa huomioida, jotta tietojen analysointi olisi tuottavampaa.

Vuoden 2019 hiilijalanjäljen laskenta tuotti tulokseksi hiilidioksidia yhteensä 1 611 331 kiloa. Matkustamisen osuus tästä on noin 45 ja kiinteistöjen 55 prosenttia.

Jatkossa on hyvä huomioida varautumisen aste hiilijalanjäljen laskentaprosessin suhteen esimerkiksi Lapin AMKin hankintojen osalta. Hankintojen hiilijalanjäljen laskentaa varten on aloitettu varautuminen tarkastelemalla hankintojen ekologisuutta valintakriteereiden osalta. On hyvä huomioida myös vastaisuudessa tulosindikaattoreiden osuus, jotta hiilineutraaliuden tavoite olisi tulevaisuudessa saavutettavissa.

Lapissa pitkät etäisyydet hankaloittavat liikkumista ja tulevaisuudessa olisikin hyvä pohtia miten Lapin AMK voisi hyödyntää entistä tehokkaammin etätyövälineitä. Lapin ammattikorkeakoululle etäisyyksien hallinta on tuttu juttu ja osa strategiaakin. (Lapin ammattikorkeakoulu, Visio 2030) Erityistä huomiota tulisi kiinnittää jatkossa siihen, miten paljon toimipisteiden (Rovaniemi, Tornio, Kemi) välisiä kokouksia järjestetään ja voitaisiinko tähän tuoda kestävä kehityksen periaatteita mukaan näyttävämmiin etäkokousten merkeissä. Keväällä 2020 puhjennut koronapandemia on antanut sysäyksen pohtia kasvokkain järjestettävien kokousten tarpeellisuutta. Etätyövälineiden hyödyntämisellä on voitu järjestää erilaisia kokouksia, työpajoja sekä kumppanuussopimusten allekirjoitustilaisuuksia, joten Lapin AMK on tuonut oman panostuksensa etätyövälineiden käyttöön tällaisena aikana. Etätyövälineidenkin käytössä syntyy hiilijalanjälkeä ja se on tärkeä seikka, joka täytyy huomioida koko organisaation hiilijalanjäljen laskentaprosessissa. Jatkossa tiedon systemaattisen keräämisen myötä voidaan myös vertailla erilaisia vaihtoehtoja sekä tuottaa tietoon perustuvaa informaatiota Lapin AMKin hiilijalanjäljestä.

Viidentoista vuoden aikajänne on pitkä aika ja paljon asioita tulee tapahtumaan ennen vuotta 2035. Suomi ja koko ammattikorkeakoulujen verkosto on asettanut itselleen erilaisia tavoitteita, jotta voidaan toteuttaa systemaattista päästöjen vähentämistä kaikilla osa-alueilla. Kiinteistöjen lämmitykseen liittyviä vähennyksiä voi olla haastava toteuttaa, varsinkin ilman suurempia investointeja, mutta jotain on silti tehtävä. Osa toimenpiteistä ei vaadi suuria investointeja eikä niitä ole liian haastava toteuttaa. Hyvänä esimerkkinä toimii vihreään sähköön siirtyminen. Lapin ammattikorkeakoulu on siirtynyt vihreän sähkön käyttöön syksyllä 2020 ja jatkossa organisaatio ostaa ainoastaan vihreää sähköä, jota tuotetaan vesivoimalla ja jonka päästöluokka on 0.

KeKe-toiminnan organisointi

Lapin ammattikorkeakoulussa on kevään 2019 aikana perustettu Keke-työryhmä, joka koostuu eri alojen asiantuntijoista sekä kestävän kehityksen koordinaattorista. Työryhmä on koostettu siten, että on otettu huomioon Lapin AMKin keskeisten toimintojen organisointi. Työryhmän tarkoituksena on toimia Lapin ammattikorkeakoulun kestävän kehityksen toimenpiteiden edistäjänä sekä vastata Opetus- ja kulttuuriministeriön linjauksiin, jotka on koostettu siten, että ne edistävät Agenda2030-tavoitteita. Opetus- ja kulttuuriministeriön laatimassa kestävän kehityksen linjauksessa otetaan huomioon kestävän kehityksen 17 tavoitetta ja arvioidaan linjausten toteutumista sektorikohtaisesti. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020)

Kestävän kehityksen toimenpiteitä tullaan edistämään tulevan syksyn 2020 aikana erityisesti viestinnällisten keinoin. Työryhmässä työstettyjä suunnitelmia tullaan laittamaan täytäntöön suunnitelmien mukaisesti ja kestävää kehitystä tullaan toteuttamaan Lapin AMKissa erityisesti arjen toimintojen kautta. Arjen toiminnot -termi toimii sanamuotona sille toiminnalle, jota me jokainen toteutamme työssämme ihan päivittäin. Arjen toimintojen kautta jokainen pystyy ojentamaan auttavan kätensä ja tuomaan oman panostuksensa kestävän kehityksen toimenpiteiden kehittämiseen.

Viestinnällä vaikuttavuutta arjen toimintoihin

Henkilökunnan ja opiskelijoiden tiedottamiseen Keke-työryhmä tulee panostamaan erityisesti tulevan syksyn ja kevään ajan. Kestävän kehityksen tietoisuuden kasvattaminen ja ottaminen osaksi Lapin AMKin arjen toimintoja ovat niitä keinoja, joilla henkilökuntaa ja opiskelijoita saadaan kytkettyä mukaan kestävämpään toimintaan.

Arjen toiminnot Lapin AMKissa voi käsittää hyvinkin yksinkertaisia keinoja, mutta joilla on kuitenkin suuri merkitys, kuten esimerkiksi kierrätykseen panostaminen sekä hävikkiruoan vähentämiseen ja hyödyntämiseen keskittyminen. Tänä syksynä on aloitettu kampanjointi arjen toimintojen kehittämisen suhteen ja uusia roska-astioita on saatu kaikille kolmelle kampukselle. Uudet roska-astiat on suunniteltu niin, että niihin on sekä henkilökunnan että opiskelijoiden helppo lajitella roskaa ilman haasteita. Kuvassa 2 on Kemin kampuksen roska-astiat odottamassa käyttäjiänsä, toivottavasti nämä tuovat helppoutta arjen toimintojen kehittämiseen.

Kuva 2. Lapin AMKin kampuksille sijoitetut uudet roska-astiat. Kuva: Sanna Tyni.

Viestintää Keke-toiminnasta tullaan toteuttamaan kuluvan syksyn 2020 ja tulevan kevään 2021 aikana enenevässä määrin ja tarkoituksena on saada viestinnän avulla tavoitettua jokainen Lapin AMKissa toimija. Kuluvan syksyn aikana Keke-työryhmä panostaa ensi vuoden toimintasuunnitelman päivitykseen sekä laatii suunnitelmia tuleville toimenpiteille, jotta toimintaa saadaan kehitettyä eteenpäin. Työryhmän toimenpiteistä viestitään Lapin AMKin erilaisten viestintäkanavien kautta ja työryhmä suositteleekin seuraamaan sosiaalisen median kanavia kuten LinkedIn:iä, facebookia ja Instagramia. LinkedIn:ssä työryhmän toiminnasta viestitään hästägeillä #LapinAMK, #Kestäväkehitys sekä #KekeLapinAMK. Keke -toiminnasta viestitään opiskelijoiden suuntaan ROTKOn viikoittaisilla uutiskirjellä.

Lapin AMKin kestävän kehityksen ja kiertotalouden kotisivuja (Kuva 3.) päivitetään kaksi kertaa vuodessa ja tämänkaltaisella viestinnällä halutaan nostaa esille myös sidosryhmien ja yhteistyökumppaneiden suuntaan toteutettavaa viestintää. Internet-sivuilta löytyy ajankohtaista tietoa Lapin AMKin kestävän kehityksen ja kiertotalouden toiminnoista sekä kattavaa tietoa mitä muualla maailmalla tapahtuu näiden teemojen osalta.

Kuva 3. Lapin AMKin kestävän kehityksen ja kiertotalouden nettisivut. Kuva: Katri Hendriksson

Lopuksi

Työ kestävän kehityksen parissa on vasta aluillaan. Merkittävää kuitenkin on, että Keke-työn edistämiseen on perustettu tiimi, jonka toiminnan ytimessä on Keke-koordinaattori. Koordinaattorin tehtäviin kuuluu työsuunnitelman edistämisen lisäksi myös viestintä sekä toiminnan jalkauttaminen Lapin ammattikorkeakoulun henkilökunnan ja opiskelijoiden arkitoimintoihin. Keke-koordinaattori on myös toimintojen yhteyspiste, johon voi olla yhteydessä kestävään kehitykseen liittyvissä kysymyksissä ja kehittämisideoissa.

Lähteet

Arene. Kestävyys ja vastuullisuus, vetovoima sekä digitalisaatio Arenen painopisteinä vuonna 2020. 2020. Viitattu 8.10.2020: <http://www.arene.fi/ajankohtaista/kestavyys-ja-vastuullisuus-vetovoima-seka-digitalisaatio-arenen-painopisteina-vuonna-2020/>

Haaga-Helia. 2020. Haaga-Helian hiilijalanjälki on laskettu. <http://www.haaga-helia.fi/fi/uutiset/haaga-helian-hiilijalanjalki-laskettu#.X4BDrFJxeUk>

Lapin ammattikorkeakoulu. Pohjoisen Tekijät -asiantuntijablogi. Lapin AMKin kestävän kehityksen työtä vauhditetaan. 2020. Viitattu 2.10.2020 <https://www.lapinamk.fi/fi/Esittely/Ajankohtaista/Pohjoisen-tekijat---Lapin-AMKin-blogi?ln=dottwdnc&id=f1537438-a547-40e9-953d-4cc076e6980b>

Lapin ammattikorkeakoulu. Visio 2030. 2020. <https://www.lapinamk.fi/fi/Esittely/LUC-strategia>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kestävä kehitys ja Agenda 2030 opetus- ja kulttuuriministeriössä. 2020. Viitattu 9.10.2020 <https://minedu.fi/kestava-kehitys>

Sitoumus 2050. 2020. Viitattu 9.10.2020 <https://sitoumus2050.fi/mika-on-sitoumus-#/>

Sustainable development goals, UN. 2020. Viitattu 1.10.2020: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>